

Kikkerkoning

In oude tijden, toen wensen nog hielp, leefde er een koning wiens dochters allen mooi waren.

Maar de jongste was zo mooi dat zelfs de zon, die toch zoveel gezien heeft, zich erover verbaasde. Vlak bij het slot van de koning lag een donker bos en in dat bos bevond zich onder een oude lindeboom een bron. Als het overdag warm was liep het koningskind het bos in en ging aan de rand van de koele bron zitten. En als zij zich verveelde nam zij een gouden bal die zij omhoog wierp en weer opving.

Op een keer ving de koningsdochter de gouden bal niet op, zodat deze in de bron viel. De bal verdween onder water. De bron was zo diep dat je de bodem niet zag. De prinses was ontroostbaar. Toen zij zat te huilen riep iemand haar toe. Zij keek rond om te zien waar de stem vandaan kwam en zag een kikker die zijn kop uit het water stak. 'Ik huil om mijn gouden bal die in de bron is gevallen', zei de prinses. 'Wees stil en huil niet', antwoordde de kikker, 'ik weet raad, maar wat geef je mij als ik je gouden bal weer naar boven haal?' De koningsdochter antwoordde dat zij de kikker alles zou geven wat hij hebben wilde: haar kleren, parels, edelstenen en zelfs haar gouden kroon. De kikker antwoordde: 'Je kleren, parels, edelstenen en je gouden kroon wil ik niet hebben, maar als je mij wilt liefhebben en ik je vriendje mag zijn, naast je aan tafel mag zitten, van je gouden bord mag eten, uit je beker drinken en in je bed slapen, dan zal ik de gouden bal terugbrengen.' De prinses beloofde dat ze de kikker alles zou geven, maar dacht echter: 'Wat praat die kikker dom, die zit in 't water bij de andere kikkers en de vriend van een mens kan hij toch niet zijn.'

Toen de kikker de belofte had gekregen, dook hij onder water en kwam na een tijdje weer naar boven, met de bal in zijn bek. De prinses pakte de gouden bal en snelde ermee weg. 'Wacht', riep de kikker, 'neem mij mee.' Maar de prinses luisterde niet, holde naar huis en zij was de kikker die weer in zijn bron moest afdalen, al gauw vergeten.

Toen zij de volgende dag met de koning aan tafel zat en van haar gouden bordje at, kwam daar iets de marmeren trap opkruipen en toen het boven was aangeland klopte het op de deur en riep: 'Doe open, prinses, doe open!' Toen de prinses opendeed zat de kikker voor de deur. Zij wierp die haastig dicht en ging weer aan tafel zitten. De koning vroeg haar wat er aan de hand was. En de prinses haar vader dat zij bij het spelen bij de bron, haar gouden bal in het water was verloren. Maar dat de kikker hem weer naar boven had gehaald, waarop zij de kikker haar vriendschap had beloofd.

Toen zei de koning: 'Wat je beloofd hebt, daaraan moet je je houden. Doe de deur voor de kikker open.' De prinses opende de deur en de kikker sprong naar binnen en volgde haar op de voet tot aan haar stoel. Daar zat hij en riep: 'Til mij op.' Zij aarzelde tot de koning het tenslotte beval. Toen de kikker op de stoel zat wilde hij op de tafel en sprak: 'Schuif je

gouden bord dichterbij mij toe, zodat wij samen kunnen eten.' Dat deed zij, maar het was duidelijk dat zij het niet leuk vond. De kikker at van het gouden bord. Tenslotte sprak de kikker: 'Ik ben moe. Draag mij naar je kamer, dan gaan wij samen slapen.' De koningsdochter begon te huilen en was bang voor de koude kikker die zij niet durfde aanraken en die nu in haar bed moest slapen. Maar de koning werd boos. Toen pakte de prinses de kikker op, droeg hem naar boven en smakte hem zo hard zij kon tegen de muur.

'Nu kan je rusten, lelijke kikker.'

Maar toen hij naar beneden viel was hij geen kikker meer, maar een koningszoon. Nu was hij, zoals haar vader wilde, haar metgezel en echtgenoot. Hij vertelde haar dat hij door een boze heks was betoverd en dat niemand hem uit de bron had kunnen verlossen dan zij alleen en morgen zouden zij samen naar zijn rijk gaan. Daarop vielen zij in slaap. De volgende ochtend, toen de zon hen wekte, kwam er een wagen aanrijden, bespannen met acht witte paarden. Achterop de koets stond IJzeren Hendrik, de dienaar van de jonge koning. De trouwe Hendrik was zo bedroefd geweest toen zijn heer in een kikker werd veranderd, dat hij drie ijzeren banden om zijn hart had laten slaan, zodat zijn hart niet van droefheid zou breken. De trouwe Hendrik kwam de koningszoon, die nu verlost was, ophalen om hem naar zijn rijk te brengen.

Toen zij een eind gereden hadden, hoorde de koningszoon een gekraak alsof er iets brak. De koningszoon dacht dat de wagen brak. Waarop Hendrik riep:

'Nee, heer, het is de wagen niet,
Maar een ring van mijn hart,
Die mij steunde in mijn smart,
Toen u in de bron ging wonen,
En u als kikker moest vertonen.'

Nog tweemaal brak er ijzer op de weg en de prins dacht steeds dat de koets brak, maar het waren de ijzeren ringen die van het hart van Hendrik afvielen, die verheugd was dat zijn heer nu bevrijd en gelukkig was.

Psychologische betekenis

Sprookjes kunnen vaak op twee niveaus symbolisch gelezen worden: op psychologisch en spiritueel niveau.

De psychologische betekenis van het sprookje van de Kikkerkoning refereert aan de angst van meisjes als zij in hun seksualiteit ontwaken en de vaderfiguur inruilen voor een man met wie ze het bed delen. De koele waterbron waar het meisje op een warme dag de bal verliest, staat symbool voor het verkoelend effect, wanneer seksuele begeerten bevredigd zijn. Voor meisjes die in hun seksualiteit ontwaken kan het zich openstellen voor de seksuele begeerten van de man als afschrikwekkend beleefd worden. Je stelt je niet alleen letterlijk, maar ook figuurlijk bloot. Wil je je aan iemand binden, dan moet je de kikker op de bek kussen: dan transformeert deze tot een prins. Het is de vaderlijke kracht die het

meisje de nodige mannelijke kracht (animus) geeft om door te zetten en de kikker op de bek te kussen. Doet ze dit niet, dan ontwaakt niet alleen de man in zichzelf, maar blijft ze alleen, met ijzeren banden om haar eenzaam hart.

Flatland reductionisme van Mythos

Bovenstaande uitleg, hoewel kloppend, doet de magnifieke diepgang van het sprookje van de kikkerkoning tekort. Zoals Freud Oedipus castreert, door de mythe te reduceren tot een psychologisme, waarbij een man met een oedipuscomplex de eigen vader (psychologisch) vermoord om zijn moeder te kunnen trouwen. Dit soort 'flatland' reductionisme doet de numineuze betekenis van mythen en sprookjes tekort. Spirituele symbolen als de sfinks (Oedipus) of de gouden bal (Kikkerkoning) gaan hierbij teloor.

Het is tekenend voor deze tijd, waarin de mens de connectie met zijn ziel is kwijt geraakt en wordt opgeslokt door het ego ('ik denk, dus ik ben'), dat de boeken van Stephen Fry over de Griekse mythen bestsellers zijn. Er is niets verkeerd om in boeken als 'Mythos', 'Helden' en 'Troje' de Griekse mythen in sociologische en psychologische zin te hervertellen. Maar je mist hiermee simpelweg hun ware, diepere betekenis.

Laat me daarom opnieuw beginnen met de uitleg van het sprookje van de Kikkerkoning.

Spirituele betekenis

"In oude tijden, toen wensen nog hielp, leefde er een koning wiens dochters allen mooi waren. Maar de jongste was zo mooi dat zelfs de zon, die toch zoveel gezien heeft, zich erover verbaasde."

De opening van de Kikkerkoning geeft de sleutel prijs tot de werkelijke betekenis van het sprookje, dat over 'oude tijden' gaat, toen de mens zichzelf nog als de goddelijke ziel, de zon, kende en nog niet zo diep afgedaald was in de stoffelijke wereld, waardoor hij zijn koninklijke, goddelijke identiteit – de goddelijke bal – uit het oog verloor.

De oude tijden zijn door esoterici, zoals Helena Blavatsky (theosofie) en Rudolf Steiner (antroposofie) beschreven in opeenvolgende kosmische cycli. Hierbij is sprake van evolutiefasen voorafgaand aan de fysische verschijning van de Aarde, waarbij de fasen van Saturnus, Zon en Maan de vorming van de fijnstoffelijke werelden (etherisch, astraal, etc.) behelzen. Vervolgens komt de Aarde fysiek tot aanschijn: eerst als een vurige gloed, later in een steeds meer vaste vorm via gas, ether, water en tenslotte het element aarde. Schouwen in de Akasha kronieken omschrijft deze zeer oude tijden in termen van: Hyperborese, Polair, Lemurië, Atlantis en tot slot de huidige, Arische tijd. Het is in deze laatste, Arische tijd dat de mens de gouden bal – zijn goddelijke kern – uit het oog is verloren.

Kali yuga

In de visie van het hindoeïsme leeft de mens sinds ruim 5000 jaar in het ijzeren tijdperk, in Sanskriet 'kali yuga' genoemd. Dit is een tijd waarin Brahman als het ware inademt, zo zijn geest terugtrekkend uit de wereld, waardoor het bewustzijn in alle levensvormen op onze

planeet verduisterd raakt. Het is de tijd van Madonna's 'material girl': de mens die zich met zijn lichaam en mind vereenzelvigd en zo geboorte heeft gegeven aan het valse zelf, het ego, dat bij de gratie van afscheiding leeft. De mens voelt de geestelijke verbinding met de kosmos niet langer en is, betoverd, in een kikker veranderd. De gouden bal of godsvonk is uit het zicht van zijn bewustzijn geraakt. De mens ervaart zichzelf niet langer als een appolinisch wezen die de zon, zijn lichtend wezen, in zichzelf draagt. Hij is geworden als IJzeren Hendrik, een kind van zijn tijd – kali yuga, de ijzeren tijd, waarin de mens als spiritueel wezen zijn koninklijke aard is vergeten en in een kikker is veranderd.

Dit laatste is ook vervat in de betekenis van de naam Hendrik, welke etymologisch herleid kan worden tot 'heim' of thuis en 'rik' of koning. Hendrik, de trouwe dienaar, is de ziel die de koets met de acht witte paarden bestuurt en als opdracht heeft de koningszoon en zijn prinses terug naar hun oorspronkelijk rijk, hun geestelijk (t)huis, te sturen. De ziel is bedroefd, want de goddelijke natuur in ons is getuige hoe een deel van zijn wezen in slaap, net als Adam en Eva in Genesis, in slaap is gevallen en de koninklijke afkomst is vergeten. Evenals in de hymne van de parel, een apocriefe tekst, waarin een koningszoon afdaalt naar de stoffelijke rijken en hier zijn geestelijke afkomst vergeet, is de kikkerkoning diep in de materie afgedaald en zo, als door een vloek, in een kikker veranderd. Alleen liefde kan hem redden. Deze komt tot hem in de gedaante van de prinses.

De koning en zijn kinderen

Er zijn verschillende parallellen te trekken tussen het sprookje van de Kikkerkoning en de hymne of het lied van de parel uit de apocriefe Handelingen van Thomas.

In beide parabels vergeet een prins zijn koninklijke, geestelijke afkomst. De prins verandert in een kikker of valt, zoals in het lied van de parel, op de bodem van de zee in slaap. Hier was hij op zoek naar de parel of, zoals in de Kikkerkoning, de gouden bal: de goddelijke kern.

In beide vertellingen moet de ziel eerst diep afdalen en onder water, in een put of de zee, op zoek gaan naar de eigen essentie. Het water staat symbool voor de ziel: de fluïde, geestelijke essentie van waaruit en waarin we leven, maar die door het proces van incarnatie verduisterd raakt, waardoor we onze afkomst uit het oog verliezen.

De tot kikker betoverde prins weet dat alleen liefde, dat het wezen van het goddelijke belichaamt, hem terug kan brengen tot zijn oorspronkelijke staat van zijn: een prins die samen met zijn bruid, zijn ziel of anima, terugkeert naar zijn geestelijk rijk. In het sprookje van de Kikkerkoning weigert de ziel, de prinses, in eerste instantie en zij moet door haar vader, de koning (het goddelijke) eraan herinnerd worden dat zij haar belofte trouw blijft. De ziel moet de eigen, grofstoffelijke natuur aan kijken en er helemaal in opgaan, voordat zij, gedwongen door het lijden van de afscheiding, terug naar huis kan keren.

In het lied van de parel valt de prins, die op zoek is naar zijn geestelijke essentie, verbeeld door de parel, in slaap. Hij is temidden van de roes van het aardse leven zijn essentie vergeten en moet door een boodschapper, afkomstig van de koning en koningin, aan zijn

opdracht op aarde herinnerd worden: de ziel bevrijden uit de betovering van de grofstoffelijke natuur. In de Kikkerkoning gebeurt dit laatste met geweld. Door de klap tegen de muur – symbool van de bijna ondoordringbare fysieke natuur – verandert de kikker terug in een prins. Maar dit gebeurt pas nadat de ziel de fysieke natuur helemaal doorleefd en doorschouwd heeft. De als kikker vermomde ziel eet eerst mee van het gouden bord. Het leven op aarde op de juiste wijze geleefd, zorgt voor geestelijk voedsel, dat uiteindelijk de ziel in de stof voor haar eigen geestelijke aard doet ontwaken. Het gouden bord symboliseert deze geestelijke voeding dat, juist door de pijnlijke tegenstelling met de fysieke natuur en haar onvermijdelijk lijden, tot stand komt.

Onze enige geestelijke voeding (gouden bord) of godendrank (gouden beker) is liefde. Liefde is de erkenning dat alles één is, dat niets de ziel kan scheiden. In onze diepste essentie zijn we als geestelijke wezens één met alles. Deze beleving wordt als liefde ervaren, maar komt vaak pas in de nood van het lijden aan afscheiding tot stand.

Tot slot moet de prinses haar als kikker vermomde geestelijke natuur ook in haar slaap tegen komen. Dromen wellen op vanuit de diepere lagen van het onderbewuste, waarin de ziel haar wetenschap vaak helderder kan schijnen dan in het verstarde bewustzijn van het dagdagelijkse verstand.

Uiteindelijk daagt het bewustzijn bij de prinses en wanneer zij de kikker tegen de muur van materie kapot smijt, verandert deze in de prins die haar de eigen koninklijke, geestelijke afkomst doet inzien. In het lied van de parel herinnert de koningszoon zich zijn opdracht om in de duisternis van materie de eigen ziel te verlichten.

De nieuwe tijd

In beide parabels wordt de betovering van de geest verbroken en realiseert de geest, na eerst onder te zijn gegaan in de materie, haar eigen geestelijke natuur. De mens, die in Genesis, in slaap is gevallen nadat hij van de boom van kennis van goed en kwaad heeft gegeten, komt in de ban van het afgescheiden bewustzijn van het ego. Dit thema wordt in talloze andere mythen en sprookjes uitgewerkt. Denk bijvoorbeeld aan Tolkien's 'In de ban van de ring' of Wagner's 'Der Ring der Nibelungen'. In beide meesterwerken symboliseert de ring het afgescheiden egobewustzijn dat getransformeerd moet worden, zodat de ziel – of deze nu Sneeuwwitje, Doonroosje of Assepoester heet – uit haar slaap ontwaakt. Dan vinden we de gouden bal terug en kunnen oude tijden in een nieuw tijdperk herleven.

Deze oude tijden worden in de Kikkerkoning gekarakteriseerd als de tijd 'toen wensen nog hielp'. Als we de ring van egoïsme hebben getransformeerd tot een alles en iedereen insluitende ring van geestelijk totaalbewustzijn, dan ervaren we opnieuw dat wijzelf via ons bewustzijn schepper zijn van ons eigen koninkrijk. De mens is medeschepper in het universum en is, door een vergeestelijking van zijn bewustzijn door de kracht van liefde, in staat terug te keren naar zijn uiteinelijke thuis: het geestelijk koninkrijk, de hemel of het nirwana. In de Kikkerkoning moet de 'oude' ziel, wiens bewustzijn van de gouden bal door materie is verduisterd, eerst kiezen voor het oorspronkelijke, geestelijke licht, voordat zij getransformeerd kan worden. Niet het hebben van edelstenen, een gouden kroon of wat

voor materiële bezittingen ook, wordt door de kikker gekozen. Maar de prins kiest voor geestelijk voedsel om terug te keren naar zijn geestelijk koninkrijk.

Hij doet dit, samen met de tot inzicht gekomen prinses (ziel), in een koets, voortgetrokken door acht witte paarden en geleid door zijn dienaar, de trouwe Hendrik.

Ijzeren Hendrik

Alle personages in sprookes en dromen hebben een symbolische zeggingskracht.

De kikker staat voor de ziel wiens bewustzijn verduisterd is door materie en die als het ware in de ban is geraakt van de ring: het afgescheiden egobewustzijn, dat zich vereenzelvigd met het fysieke lichaam. Toch, in de Kikkerkoning kiest dit deel van de ziel niet langer voor edelstenen, maar wenst de gouden bal – het geestelijk bewustzijn – terug te vinden door middel van geestelijk voedsel.

De prinses staat, net als de archetypische Eva, voor het aspect van de ziel dat het geestelijk eenheidsbewustzijn (de gouden bal) verliest en deze wenst terug te vinden. Zij is zich in eerste instantie niet bewust van de indringendheid van haar opdracht. Alleen als zij haar bestaan in materie in alle aspecten toelaat en doorleefd, zal haar verlangen om terug te keren naar geestelijke rijken goot genoeg zijn.

De koning in het sprookje representeert de geestelijke of goddelijke bron die de ziel steeds aan zijn opdracht herinnert.

Ijzeren Hendrik, tot slot, is de trouwe dienaar: een aspect van het zielenbewustzijn dat nooit verloren is gegaan in de verduistering van de materie, maar die trouw de geestelijke lichamen – de koets voorgetrokken door witte paarden – heeft bewaakt. Hij is nooit afgedaald in de materie en heeft, in lijden, toegekeken hoe een deel van zijn wezen de eigen koninklijke afkomst uit het oog verliest en zo in lijden terecht komt. Van droefenis heeft hij drie ijzeren banden om zijn hart gesmeed.

Het hart is de zetel van de ziel, zij is het orgaan van liefde. De pijn van het lijden wordt vaak gevoeld als een 'breken van het hart'. Om niet te 'breken', heeft Hendrik drie ijzeren banden gecreëerd. Deze ijzeren banden kunnen op verschillende manieren geduid worden.

Enerzijds zijn zij een metafoor voor het lichaam, de ziel en de geest – de drie voornaamste voertuigen waardoor bewustzijn zich kan bewegen. Maar in de gevangenis van het egobewustzijn, is het zuivere, oorspronkelijke lichtlichaam verdicht tot een materieel lichaam, dat als een ijzeren band om ons wezen is. De ziel, die haar geestelijke afkomst is vergeten, is vast komen te zitten in de illusie van de stoffelijke natuur: dit is de tweede ijzeren band. De geest, ons meest heldere, zuiver bewustzijn van de bron (gods bewustzijn), is eveneens bekneld geraakt door de ijzeren banden om ons hart.

Maar de ijzeren banden kunnen ook nog op een andere manier gelezen worden.

In de oude tijden, zoals beschreven aan het begin van dit artikel, heeft de ziel zich gewikkeld in steeds minder verfijnde geestelijke lichamen, waardoor uiteindelijk de zon, de gouden bal, in de nevelen van het bewustzijn is gezonken. Dit alles heeft een doel. Juist door het wegzinken van het zonnebewustzijn in de donkere nacht van de ziel, moet de ziel actief scheppend worden om uiteindelijk het geestelijk bewustzijn uit de nevelen van Avalon te lichten. We hebben hiervoor drie krachten ter beschikking: de geestelijke wil, de liefde van de ziel en de heldere rede die de impulsen van het lichaam bedwingt. In onder andere de theosofie worden deze aangeduid met de Sanskriettermen: atman, buddhi en manas. Atman is de geestelijke wil die gesterkt moet worden. Buddhi is de liefde die gesterkt moet worden. Manas is het inzichtgevend bewustzijn dat gesterkt moet worden. Zo gelezen, staat IJzeren Henrik symbool voor het actief werkzaam bewustzijn, dat als het ware met een ijzeren wil (atman) de liefde (buddhi) en het inzichtgevend bewustzijn (manas) sterkt, om zo de prins en prinses in hun vergeestelijkte voertuigen – de koets voorgetrokken door witte paarden – terug te leiden naar hun oorspronkelijk thuis.

Herinner je de oorsprong van de naam 'Hendrik': de koning ('rig') die thuis ('heim') keert.

Terecht hebben de broers Grimm besloten om het sprookje van de Kikkerkoning als eerste verhaal op te nemen in hun beroemde boek 'Sprookjes van Grimm'.

© Sander Videler